

Onderwerp **Waterblad de Wendel**
Locatie **Wierdensestraat, Almelo**
Ontwerpers **Jeroen van Westen, Henk Volkers**
Opdrachtgever **Waterschap Regge en Dinkel**
Uitvoerder **Bouwhuis Beerzerveld**

Oppervlakte **4,5 hectare**
Ontwerp **2008**
Uitvoering **2009 - 2010**

Luchtfoto van het retentiegebied voor en na aanleg.

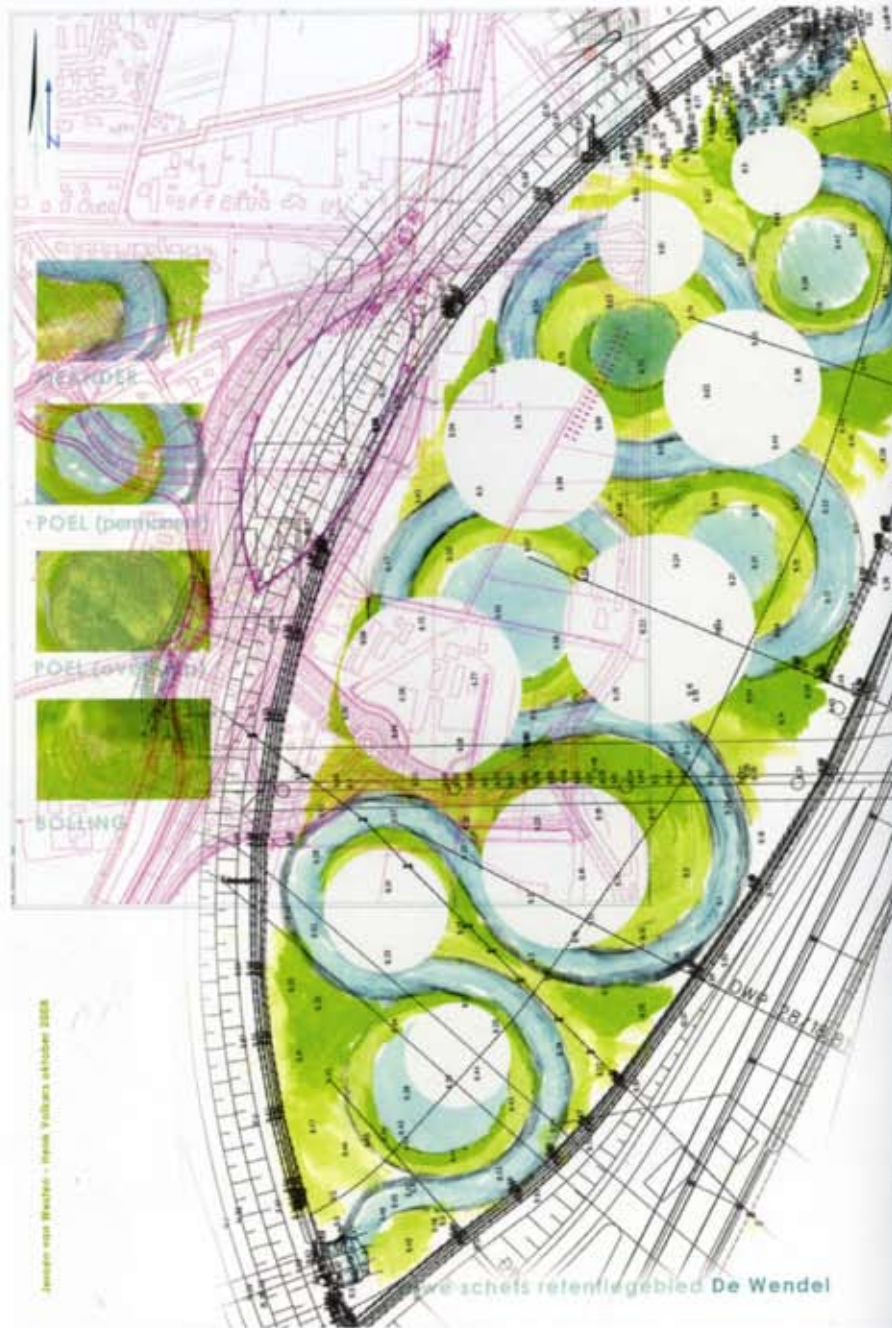
Waterblad de Wendel onder een dikke laag sneeuw.

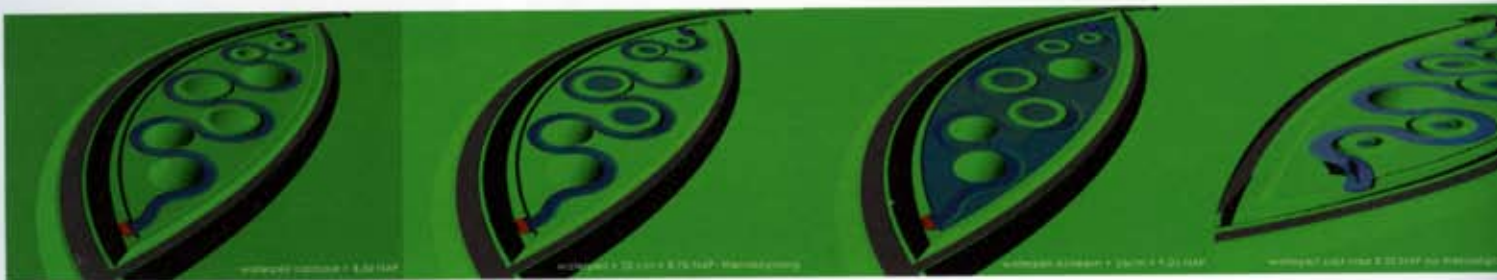
Schematisch overzicht van de nieuwe beek ten zuidwesten van Almelo.

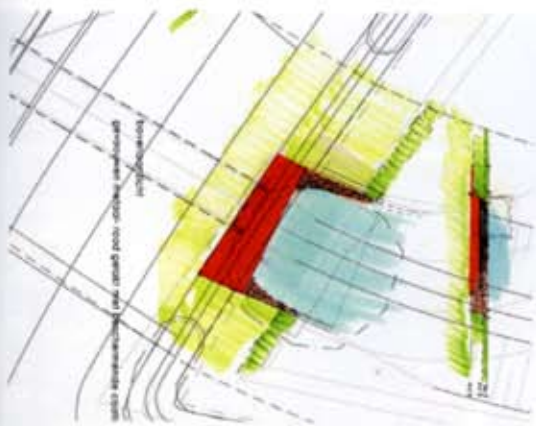
Plankaart van het retentiegebied met omringende infrastructuur.

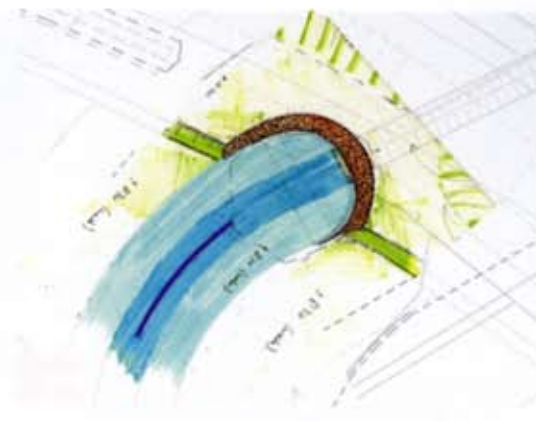
Ruwe schets van het waterblad.

Computermodel toont de werking van het waterblad bij verschillende waterstanden.

Tekening van de 'brievbus' bij de instroomopening.

Tekening van het element bij de uitstroomopening.

Waterblad de Wendel gezien naar het noorden.

Waterblad de Wendel is een nieuw retentiegebied dat deel uitmaakt van een recent aangelegde, vijf kilometer lange beek tussen Almelo en Wierden. Deze waterverbinding loopt door een door infrastructuur beheerste zone. De nieuwe beek is onderdeel van een reeks ingrepen door het Waterschap Regge en Dinkel, gericht op het scheiden van het stedelijk en landelijk water van Twente. Om het water zo lang mogelijk vast te houden, was extra waterberging in het nieuwe stroomgebied noodzakelijk. Hiervoor werd ruimte gevonden in een 4,5 hectare groot restgebied, dat ontstond door het verleggen van autowegen. De nieuwe wegtracés vormen een ellipsvormige overhoek, die ook de contouren van het retentiegebied bepaalt.

Met de aanleg van de waterberging wilde het waterschap meer dan alleen een functionele oplossing bieden voor de opslag van water. De gelegenheid werd aangegrepen om de dynamiek van de waterhuishouding zichtbaar te maken en tegelijkertijd de herkenbaarheid te vergroten van het gebied dat door alle infrastructurele werken volledig op de schop ging. Het waterschap gaf aan vier ontwerpers opdracht om een ideeënschets te maken. Een beoordelingscommissie, die in samenwerking met Architectuurcentrum Twente, Het Oversticht en Atelier Overijssel werd samengesteld, koos voor het ontwerp van kunstenaar Jeroen van Westen en landschapontwerper Henk Volkers.

Vanuit de overtuiging dat het ontwerp van waterbergingen in Nederland te weinig als culturele opgave wordt gezien, willen de ontwerpers van het waterblad laten zien dat het ook anders kan. Van Westen en Volkers leveren hiermee een bijdrage aan het actuele debat over vormgeving en inpassing van nieuwe vormen van waterhuishouding. Maar al te vaak leiden ecologische en cultuurhistorische overwegingen tot misplaatste natuurontwikkeling of geforceerde reconstructies van historische landschappen. Zo'n aanpak past volgens de ontwerpers niet in het snel veranderende landschap ten westen van Almelo.

Naast het kunstmatige karakter van de omgeving hebben ook het isolement van de locatie en het ontbreken van een vast uitzichtpunt een rol gespeeld in het ontwerp. Het waterblad is een autonoom object alleen gericht op de beleving van de weggebruiker. Om de lengte van de beek binnen de contouren van de ellips te maximaliseren, kozen de ontwerpers voor een gestileerde meandervorm. De meander is opgebouwd uit zeven in elkaar grijpende cirkels die met grote geometrische precisie zijn bepaald om de suggestie van een natuurlijk gevormde waterloop te voorkomen. Het binnenste van de cirkels bestaat uit een variatie van schalen en bollen die door fluctuaties van het waterpeil onderlopen of droogvallen. De schalen zijn op te vatten als ringvormige bekens waarvan de ringen bij de hoogste waterstand zichtbaar blijven, evenals de toppen van de bollen. De primaire functie van retentie, vertragen en vasthouden, wordt op deze manier subtiel in beeld gebracht.

Het dynamische schouwspel van water dat aan de voorbijrijdende automobilist wordt voorgeschoteld, wordt wel enigszins geregisseerd. Het vullen van de schalen vindt mechanisch plaats zodra het water in de beek met tien centimeter stijgt. Het peil in de kommen stijgt dan exponentieel tot bijna een meter hoogte. Als het peil van de beek weer afneemt,

Het waterblad gezien naar het zuidoosten.

daalt het water in de schalen via natuurlijk verval langzaam terug naar nul. Bij extreem hoogwater, dat statistisch gezien slechts eens in de vijf jaar voorkomt, treedt de beek buiten zijn oevers en loopt ook het maaiveld rondom de cirkels onder water. Dan steken slechts de toppen van de bollen en de ringen van de schalen nog net boven het wateroppervlak uit.

Voor de uitwerking van het waterblad werkten de ontwerpers samen met de hydrologen van het waterschap. De afmetingen van de beek, de kommen en de schalen zijn berekend op basis van technische, ruimtelijke en esthetische uitgangspunten. De compositie van de onderdelen zorgt ervoor dat het waterblad zich in de juiste verhouding tot de omgeving manifesteert. Het functioneren van een dergelijk ingenieurs watersysteem is gebaat bij een perfecte uitvoering. Door de inzet van GPS-aangestuurde graafmachines is het waterblad maatvast en strak als een golfbaan aangelegd. Het geometrische karakter is hierdoor gelukkig overeind gebleven. Begrazing door schapen moet ervoor zorgen dat het

waterblad ook in de toekomst strak in het pak blijft zitten. Om ligplekken en looppaden te voorkomen worden de schapen incidenteel in één grote groep en in korte tijd op het waterblad losgelaten.

Hoewel het kunstwerk afgelopen najaar is gerealiseerd, is het nog niet helemaal voltooid. Onderdeel van het ontwerp zijn de inlaat- en uitstroombening aan de uiteinden van de ellips. De waterloop kruist de weg nu via onopvallende betonnen duikers, maar om de herkenbaarheid van de techniek van de waterbeheersing te vergroten is ervoor gekozen deze te markeren. Aan de zuidzijde, waar het water het retentiegebied instroomt, komt een horizontaal element van roodgelakt staal als onderdeel van het talud. Als tegenhanger van deze rechthoekige 'brievbus' is aan de noordzijde een verticaal element van blauw staal gedacht. Dit gebogen object wordt op poten in de as van de meander geplaatst en is bedoeld als peilschaal. Het element laat in het donker een lichtstreep achter op het water en is voorzien van de naam Wendel en het logo van het

waterschap die van binnenuit worden belicht. Van Westen en Volkers bewijzen met Waterblad de Wendel dat waterberging er anders uit kan zien dan de veel gesignaleerde 'natuurlijke' aanpak. Hun ervaring met het ontwerp op het raakvlak van infrastructuur en landschap heeft een krachtig ontwerp opgeleverd. Het waterblad sluit ook goed aan bij de traditie van inpassing van infrastructuur in het landschap, zoals die in de jaren vijftig en zestig in Nederland is ontwikkeld. Het is een overtuigende combinatie van techniek en kunst, van infrastructuur en landschapontwerp. De manipulatie van het waterniveau in de schalen, noodzakelijk om de voorbijganger bewust te maken van het watersysteem, lijkt een onvermijdelijk hulpmiddel. Dat geldt niet voor de toevoegingen van rood en blauw staal. Die zouden achterwege mogen blijven. De communicatieve waarde van het eigenlijke waterblad is overtuigend genoeg.

Wijnand Galema

*Foto's Harry Harsema, Jeroen van Westen,
Waterschap Regge en Dinkel*